

פרשת שלח – טובה הארץ מאד מאד

חטא המרגלים – מאיסה בארץ חמדה

1. במדבר פרק יד, לא-לג

(כג) אם יראו את הארץ אשר נשלחתי לאבתם וכל מנאצי לא יראוהו:.... (לא) וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה והביאתי אתם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (לג) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשארו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר:

2. חידושי הגר"י סימן קכח

ובאופן אחר י"ל עפ"י"מ דאיתא במדרש דשלש דרגות המה דמבן כי ומעלה בין היו בעצה ובין לא היו בעצה היו באותו גזירה, עד הבאת ב' שערות בין היו באותה עצה ובין לא היו באותה עצה לא היו באותה גזירה, ומחבאת ב' שערות ועד בן כי היו באותה עצה היו באותה גזירה, לא היו באותו עצה לא היו באותו גזירה. ולפ"י נוכל להסביר הפסוק דבהתחלת הפסוק אם יראו את הארץ וכו' מדובר מבן כי ומעלה דאז בכל האופנים היו באותה גזירה, וכל מנאצי לא יראוהו מדובר מהבאת ב' שערות שאז רק משום וכל מנאצי לא יראוהו שאלה שהיו באותה עצה היו באותה גזירה. ולקמן (י"ד, ל"א) כתוב וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה והבאתי אותם וידעו את הארץ וכו' כאן מדבר הכתוב עד הבאת ב' שערות שאז בכל האופנים לא היו באותה גזירה ונמצא שכל שלשה הדרגות מובאות בכתוב.

3. תהלים פרק קו, כד-כז

(כד) וימאסו בארץ זממדה לא האמינו לדברו: (כה) וירגזו באהליהם לא שמעו בקול ה': (כו) וישא ידו להם להפיל אותם במדבר: (כז) ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות:

4. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כט עמוד א

אמר רבי יוחנן: אותה לילה ליל תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בכיה של חנם – ואני קובע לכם בכיה לדורות.

5. רמב"ן במדבר פרק יד פסוק א

ואמרו רבותינו (תענית כט א) הם בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות. ולא ידעתי מאיזה רמז שבפרשה הוציאו זה. אבל מקרא מלא הוא (תהלים קו כד - כז), וימאסו בארץ חמדה ולא האמינו לדברו וירגזו באהליהם ולא שמעו בקול ה' וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות. אולי ידרש זה מפסוק (לא) וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה, יאמר וטפכם כאשר אמרתם לבו יהיה בבא עת פקודתם כי אני פוקד עון אבות על בנים, והבאתי אותם עתה שידעו את הארץ ידיעה בלבד, אבל לא שיירשו אותה לדורות. והכתוב ירמוז בכיוצא בזה, ולא ירצה לגזור רעה רק בענין תוכחת על תנאי:

6. דעת תורה במדבר עמוד קכב

הנה האבות חטאו ובניהם יסבלו, אם כי נאמר לא יומתו בנים על אבותם, וכאן הלא תיכף עם חטא של האבות, נשבע ה' ונענשו "להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות". ... והנה שורש חטאם של המרגלים והדור, מצינו בקרא מזכיר עליהם, "הארץ אשר מאסתם בה" ומפורש יותר כי זה גרם לעונשם, מצינו בכתוב... באמרו "וימאסו בארץ חמדה- ואשר על כן – וישא ידו להפיל אותם במדבר, ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות" – חטאם היה בסוד הארץ!

7. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קל עמוד א

רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות, כגון עבודת כוכבים ומילה – עדיין היא מוחזקת בידם, וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות, כגון תפילין – עדיין היא מרופה בידם.... פעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל, שכל המניח תפילין על ראשו – יקרו את מוחו. והיה אלישע מניח תפילין ויצא לשוק. וראהו קסדור אחד, רץ מלפניו ורץ אחריו. בין שהגיע אצלו – נטלן מראשו ואחזן בידו. אמר ליה: מה בידך? – אמר לו: כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו בה כנפי יונה.

8. תוספות מסכת שבת דף קל עמוד א

אמר ליה כנפי יונה – הכי שלא מסר ענמו לומר תפילין הן, רבינו שמואל.

9. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ה עמוד א

תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא על – ידי יסורין. אלו הן: תורה וארץ ישראל והעולם הבא.

10. דעת תורה במדבר עמוד קכד

וכן הוא הענין בסוד ארץ ישראל. ארץ ישראל היא אחת המתנות הטובות כתורה וכעולם הבא. כבישת הארץ וישיבתה בה, היא מ"ע, ארץ ישראל אלינו היא מעיקרי התורה, היא יסוד כל התורה כולה, אמרו חז"ל כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוך - וכשדומה כמי שאין לו אלוך הרי שכלום אין לו. יסוד הארץ הוא שישתלם ישראל על ידה בתכלית השלמות, ולא לילך לארץ הנה הוא חלילה כאינו ישראל, כמי שיאמר ישראל אנכי, אולם, ללא תורה וללא עוה"ב ודאי הוא כי חסר מכל. וכסוד התורה כן סוד ארץ ישראל, אינה מתחזקת אלא ביסורין, אינה מחזקת אלא במסירות נפש, אינה מתקיימת אלא כשממיתין עליה, וכשאין ממיתין עליה הנה זה חטא וחסרון כלפי עצם הארץ, הנה זה טענה בעיקר סוד הארץ ומתנתה. כשאמרו ישראל "למה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת..." , גילה לנו התורה כי פחדתם זו באה מן "וימאסו את ארץ חמדה", החומד הארץ אין פחד נגד עניו, כי מסוד הארץ היא מסירות נפש ממש, גם ליהרג עליה, יהושע וכלב לא פחדו כלל, כלום לא עמד לפניהם, האמינו וגם בטחו, כי ארץ חמדה היא, חמדו את הארץ ואיך יפחדו? – וחטא מאיסה בארץ הנה זה חטא בכל מתנת הארץ, כי על כן ודאי אשר אמר: "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר" – באין מסירות נפש אובדים את הארץ, וזהו אינו ענין של עונש כשאר עונשים על עבירה שעושים, אלא זה חטא וחסרון בעיקר מתנת הארץ, ובאין נתינה איך יקיימו אותה?

11. שיחות הרצי"ה שלח

בדבריהם של המרגלים מתגלה חוסר הבנה לקשר המהותי שבין עם ישראל לארץ ישראל. המרגלים מתייחסים אל העם שיושב שם – "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" – בלא להתייחס אל הארץ וחיוניותה לעם ישראל. אבל יהושע וכלב אומרים: "עלה נעלה וירשנו אותה, כי יכול נוכל לה". הם מתייחסים אל הארץ עצמה ואל ההכרח האלוקי שעם ישראל ישב בה, דבר המחייב לעלות אליה ולרשת אותה, בין אם אין שם גויים ובין אם יש שם גויים באופן עראי. חוסר ההבנה וחוסר האמונה, בעצם ענין עם ישראל ותורה במציאות של קידוש החיים וקידוש הארציות. הם אשר גרמו למאיסת ארץ חמדה על ידי כל העם כולו, ונגזר עונש על כל הדור

12. אורות ארץ ישראל א

ארץ ישראל איננה דבר חיצוני, קנין חיצוני לאומה, רק בתור אמצעי למטרה של ההתאגדות הכללית והחזקת קיומה החמרי או אפילו הרוחני. ארץ ישראל היא חטיבה עצמאית קשורה בקשר חיים עם האומה, חבוקה בסגולות פנימיות עם מציאותה.

ארץ ישראל כגוף לנשמה

21. ויקרא פרק יח, כו-כח

(כו) וישמרתם אתם את זקתתי ואת מישפטי ולא תעשו מכל התועבות האלה האורז והגזר בתוככם: (כז) כי את כל התועבות האלה עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ: (כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאתם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם: רש"י

ולא תקיא הארץ אתכם – משל לזן מלך שהאכילו דבר מאוס, שאין עומד במעונו אלא מקיאו, כך ארץ ישראל אינה מקיימת עובדי עבירה.

22. רמב"ן ויקרא פרק יח פסוק כה

והנה השם הנכבד הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו ... קידש העם היושב בארצו בקדושת העריות וברובי המצות להיותם לשמו, ולכך אמר (להלן כ כב) ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם ולא תקיא אתכם הארץ.

23. דעת תורה ויקרא עמוד קמט

כשרואים אצטומכא נשחתת מאכילת דברים סרוחים, מסרחון אף כל שהוא, הרי זה הסימן הכי מובהק על האדם כי איש עדין הוא, כי הרי אם נתן לכלב חמאה סרוחה, אף חמאה של בת שנה ויותר, הרי לא רק שלא יחלה מאכילתה, אלא גם עדין יתעדין ממנה ולקוק ילקקנה עד תומה, ולאדם עדין אם נתנו לו אף חמאה מאתמול או משלשום, הלא חלה יחלה וגם קאה יקאנה, הנה זה הסימן כי עדין הוא .... ארץ ישראל היא נחלת השם. היא כדמיון הבן מלך, שונה היא לגמרי בכל מציאותה וסודה מכל הארצות שבעולם, מחוקי טבעיה כי אינה סובלת בעיקרה, כל סרחון וטומאה, עוברי עבירה אינה מקיימת, סוד מציאותה הוא כי קדושה ועדינה בכל טבעי עורקיה, וטומאה כי תבוא בקרבנה הנה קאה תקאנה, מצד רוחניות הארץ וסודה. כי בת מלך היא.

24. בראשית רבה (וילנא) פרשת לך לך פרשה לט

ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וגוי, ר' יצחק פתח (תהלים מה) שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך, ... ויתאו המלך יפיד כי הוא אדוניך, ויתאו המלך יפיד ליפותיך בעולם והשתחוי לו הוי ויאמר ה' אל אברם.

25. מעיני הישועה פרק יח עמוד רסג

אי אפשר לזכות לארץ ישראל, אלא אם עוזבים את התרבות שבשאר הארצות, לא לחקות אחרים, כי אם לעמוד על רגלי עצמנו ולהכיר את ערך העצמאות שלנו, שאין אנו זקוקים לשום עם ולשון ללמוד מהם לפני וסדרי הנהגת הממשלה, כי הכל כתוב ומפורש מיד ה' עלינו להשכיל .... ואם אמנם עודנו "מלך אסור ברהטים" עבים ועננים עוברים על שמי ארצנו וערפל תכסה פנינו מכמה אנשים, כסילים ומוכי עורון וסנורים, שלא יוכלו להבטי בהבהקת אור הקודש ההולך ומתגלה, ואם כי מצד אחד הם מכריזים על עצמאות ישראל, הרי מצד שני אינם מודים בעצמאות ישראל ודומים להסתפק במשטר מדיני ככל הגוים אשר סביבותינו, ומתברכים בלבבם ללכת בשרירות לבם לבחול בתורת משה איש האלוקים ולהעדיף על זה את החוקים הבדויים של האומות ... אולם כל אלה לא יפחידנו כי מעשיהם ומזימותיהם כצל עובר המה, ונצח ישראל לא ישקר, ולא רחוקים הימים שגם המה יעמדו על משגותם ויפקחו עיניהם ויוכחו כי הלכו חשכים ואין נוגה למו, ויחפשו את דרך הקודש לבקש את ה' ואת דוד מלכם .... עלינו לחקות את דרכי אבותינו הקדושים ... עתה הוא הזמן והעת לעשות לה' להגביר חילים בתורה ....

13. רבינו בחיי דברים פרק יא

(יח) ושמתם את דברי אלה. דרשו רז"ל: (ספרי מג) אף לאחר שתגלו היו מצויינין במצות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו חדשים עליכם כשתחזרו, וכן הוא אומר: (ירמיה לא, כ) "הציבי לך ציונים". הכונה בזה לומר כי אף על פי שאנו עושים המצות בחוצה לארץ והם חובת הגוף לעשותם בכל מקום, למדונו החכמים ז"ל שאין עקר עשייתן אלא בארץ הקדושה.

14. דברים רבה (וילנא) פרשת ואתחנן פרשה ב

א"ר לוי אמר לפני רבש"ע עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ אמר לו הקדוש ברוך הוא מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו, יוסף הודה בארצו מנין .... גנב גנבתי מארץ העברים... את שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך כיצד בנות יתרו אומרות (שמות ב) איש מצרי הצילנו מיד הרועים והוא שומע ושותק לפיכך לא נקבר בארצו.

15. מעיני הישועה פרק מה עמוד שטו

הדבר פשוט וברור דכל ויתור על מה שהוא קדוש בקדושת ארץ ישראל, על חלק גדול או קטן, הוא מבחינת "לא הודה בארצו", ואין נפק"מ בין לא הודה בכל הארץ ללא הודה בחלק מהארץ. ואם על מרע"ה, שאמרו עליו "איש מצרי הצילנו", היה נחשב זה ל"לא הודה בארצו", ובשביל זה נסתבבו הדברים שלא נכנס לארץ, ק"ו לוותר על חלק מהארץ, דזה לא רק "לא הודה" אלא גם כופר בארצו, וכל אשר בשם ישראל יכונה אסור עליו לכחד את יהדותו ואת שייכותו לארץ ישראל...

ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות

16. בראשית פרק מה פסוק ט

מיהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר ב"ר יוסף ישמני אלקים ל"אדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמד: רש"י

(ט) ועלו אל אבי – ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות:

17. והגדת במדבר עמוד 188

ולכאורה יש הרים גבוהים יותר מהרי מארץ ישראל, ומדינות גבוהות ממנה. והסביר החת"ס זצ"ל שבהיות הארץ כדורית, אפשר לבחור בה כל נקודה ולהציבה בראש. והואיל והנקודה החשובה ביותר בעינינו היא ארץ ישראל, ובה בית המקדש וירושלים, מציבים אנו אותם בראש והם הגבוהים מכל.

18. דף על הדף קידושין דף סט עמוד א

ולכאורה יש להקשות, מדוע משמיע רש"י דוקא כאן שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות ולא במקומות קודמים שמוזכר עליה לארץ ישראל (יקום עלה בית א - ל"י, "כי עלינו אל עבדך אבי"), או בירידה מארץ ישראל (וייוסף הורד מצרימה" ועוד).

ואשר נראה בע"ה, שכונת רש"י כאן אינה להשמיענו שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, אלא רש"י בא להבינו צדקת יוסף שאמר לאחיו, שאע"פ שהוא משמש במשרה רמה וחשובה והוכתר כמשנה למלך מצרים ומושלה, אעפ"כ הוא יודע ומבין שארץ ישראל גבוהה וחשובה ממצרים ומכל הארצות. (וללוי אמר)

19. אורות ארץ ישראל ד

אמנם לפי גודל התשוקה והקשור של האדם לארץ ישראל, הרי רעיונותיו מזדככים מיסוד אורא דארץ ישראל החופף על כל מי שמצפה לראותה "שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה"

20. מעיני הישועה עמוד רמב

כשם שהשבת צריכה הכנה, שימות החול מכינים לשבת, כן ארץ ישראל צריכה הכנה להתכונן אליה כדי לקבל את האור הגנוז בקרבה, וההכנה היא בזמן הגלות בחו"ל. וכל זה הוא בזמן שאינם מרוצים מן הגלות ותמיד מצפים לצאת ממנה, ועל ידי זה זוכים להשיג מדרגת קדושתה של הארץ, ומצד זה ישנה מעלה גדולה לגלות, שמכין לגאולה ולארץ ישראל. וחסרון הגלות הוא מה שמרוצים ממנה, ויש לפעמים שבכח הסט"א להעמיד בגלות הרבה בני תורה ושומרי מצוה ובלבד שיהיו מרוצים מהגלות, לומר: אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני, לא אצא חופשי"...

סיכום - פרשת שלח-טובה הארץ מאד מאד

חטא המרגלים – מאיסה בארץ חמדה

1-5- חטא המרגלים הוא אחד החטאים החמורים ביותר שחטאו ישראל במדבר, החטא שבעקבותיו נגזר על הגברים (נשים לא היו בגזירה עיין רש"י במדבר כו, טד) מבן עשרים שנה עד שישים, לא להכנס לארץ חמדה. הגרי"ז סולביצ'יק מבאר על פי פשט הפסוקים שהיו שלוש דרגות בעונש – מבן עשרים ומעלה היו בגזירה, בין אם היו בעצת המרגלים ובין אם לא. למטה מגיל עשרים ולא הביאו שתי שערות לא היו בגזירה בין אם היו בעצה ובין אם לא. למטה מגיל עשרים והביאו שתי שערות, אלו שהיו בעצה היו בגזירה, ואלו שלא היו בעצה לא היו בגזירה (עיינו במקור 2 כיצד מוכיח הגרי"ז את שיטתו).

בכל אופן מבואר שיש כאלו שכלל לא היו בגזירה וזכו להכנס לארץ, אך בספר תהילים מבואר שגם הנכנסים לארץ נענשו, אמנם לא נענשו בחומרה כמותם שלא נכנסו לארץ, אך נענשו בכך שכניסתם לארץ לא תהיה לצמיתות והם יגלו ממנה, כנאמר בתהילים "ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות" וכן מבואר בגמרא שבאותו לילה שבכו ערב תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חינוך, ואני קובע לכם בכיה לדורות! וכידוע שני הבתים, בית ראשון ובית שני חרבו בתשעה באב ונמצא שכל החורבנות וכל הגלויות הם תוצאה ישירה מחטא המרגלים וכפי שמבאר הרמב"ן שדברי חז"ל אלו רמוזים בפסוק בתהילים שהבאנו לעיל וכן כותב הרמב"ן במפורש שהקב"ה פוקד עוון אבות על בנים וכל הבאת הבנים לארץ היא רק כדי שידעו את הארץ ידיעה בלבד אבל לא שיירשו אותה לדורות.

כמעט ולא מצאנו חטאים שהעונש שלהם פוגע בדורות כל כך רבים ואם כן עלינו להתבונן במהות חטא המרגלים כדי להבין על מה ולמה נענשו בצורה חמורה כל כך וכך אנו נוכל להסיק את המסקנות ולדעת ממה עלינו להיזהר ובמה עלינו להתחזק.

6- ר' ירוחם בספרו דעת תורה כותב שמפשט הפסוקים מבואר ששורש החטא הוא מאיסה בארץ חמדה. בפרשתנו נאמר "הארץ אשר מאסתם בה", אמנם לא נאמר שמאיסה זו היא שורש החטא, אך בתהילים מבואר שהמאיסה היא שורש החטא, שנאמר "וימאסו בארץ חמדה" – ואשר על כן – "וישא ידו להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארץ". עלינו להתבונן ולהבין מה המשמעות של מאיסה בארץ חמדה.

ארץ ישראל נקנית במסירות נפש

7-10 – בגמרא אמר רבי שמעון בן אלעזר: כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזירת המלכות, כגון עבודת כוכבים ומילה – עדין היא מוחזקת בידם, וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמם עליה למיתה, כגון תפילין עדין הוא רפויה בידם. הגמרא מספרת את הסיפור הידוע על אלישע בעל כנפיים שגם כשגזרה מלכות הרשעה לא להניח תפילין וכל מי שייתפס עם תפילין ינקרו את מוחו, אלישע המשיך להניח תפילין ולא די שהיה מניח אותם, אלא גם היה יוצא בהם לשוק. פעם אחת ראה אותו שוטר מהמלכות ורץ אחריו, כיון שראה אותו אלישע מיד הוריד את התפילין ואחזן בידו, שאל אותו השוטר: "מה בידך?" ענה אלישע: "כנפי יונה", פשט ידו ונמצאו בה כנפי יונה.

26. מעיני הישועה פרק יד עמוד רנו

ביעור הטומאה מן הארץ יתכן בשני אופנים, האחד, להחליש את רוח הטומאה, לעקור אותה ולבטלה בכל האפשר, והקדושה תתגלה ממילא. השני, לגלות את הבהקת האור של הקדושה ברוב עוז ותפארתה, ועל ידי זה נכנעת הטומאה ומתבטלת ועוברת מן העולם. וההבדל שבין ארץ ישראל לבין חו"ל הוא גם בזה, שבחו"ל עיקר העבודה לשבר את הטומאה, ובארץ ישראל עיקר העבודה לגלות את הקדושה.

27. במדבר פרק יג פסוק ג

וַיִּשְׁלְחוּ אֹתָם מִיִּזְרְעֵל מִמֶּדְבָּר פָּאֲרָן עַל פִּי ה' כָּל־אֲנָשִׁים רְאִישֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָמָּה:
רש"י

כלם אנשים – כל אנשים שצמקרא לָשׁוֹן חֲסִיצוֹת, ולוֹתָהּ עֵפֶה כְּסָרִים הָיוּ:

28. שפתי צדיק (רבי פנחס מנחם מפילץ)

שמעתי מפי קדש אבי אדוני זקני צורי ורבי זצ"ל (החידושי הרי"ם) שמרגלים היה כונתם לטובת ישראל לבד, שראו ישראל עומדים שם במצב טוב מאד, לומדים תורה אצל משה רבנו עליו השלום ואין להם שום טרדה מטרדות העולם הזה, לא מזון ולא מכסות, רק כולם עוסקים בעבודת ה' יתברך וניזונים להם מלאכי השרת, היו חסים על ישראל שיכנסו לארץ ויהיה להם טרדות עולם הזה בעבודת הארץ. ואמר בזה הלשון: שהמרגלים דאגו עבור ישראל כמו אברך הדואג לגדוד ממוזנות שולחן חתנו פן יטרד ולא ישקד בלימודו כמקדם. וסיכנו עצמם עבור טובת ישראל, ופעלו שנתעכבו ישראל במדבר עוד ארבעים שנה וניזונו להם מן השמים. אך אף על פי כן לא היה זה לרצון בשמים, משום שלא טוב לומר עצות בהנהגת ה' יתברך, שמסתם כמו שמנהיגין משמים כן הוא לטובתנו....

29. חתם סופר מסכת סוכה דף לו עמוד א

נלע"ד רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגנך אלא בא"י ורוב ישראל שרויין שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב א"י ולהוציא פירותי הקדושי ועל זה ציוותה התורה ואספת דגנך ובוועז זורה גורן השעורי' הלילה משום מצוה וכאלו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה ואפשר אפילו שארי אומניו' שיש בהם ישוב העולם הכל בכלל מצוה אבל כשאנו מפוזרים בעו"ה בין או"ה וכל שמרבה העולם יישוב מוסיף עבודת ה' חורבן מודה ר"י לרשב"י....

את הקשר שבין ישראל לארצו מבטא הרב קוק זצ"ל באורות ארץ ישראל בצורה חד משמעית - "ארץ ישראל אינה דבר חיצוני, קנין חיצוני לאומה, רק בתור אמצעי למטרה של ההתאגדות הכללית והחזקת קיומה החומרי או אפילו הרוחני. ארץ ישראל היא חטיבה עצמותית קשורה בקשר חיים עם האומה, חבוקה בסגולות פנימיות עם מציאותה. אין אפשרות אחרת! אין אפשרות של ישראל בלי ארץ ישראל! כל מחשבה אחרת נובעת מתוך חוסר הבנה במהות הארץ ובמהות הקשר שבין ישראל לארצו.

ובמדרש מובא שמה שאמר ירמיהו לישראל בשעה שיצאו לגלות "הציבי לך ציונים" כוונתו לומר שהקב"ה מצווה את ישראל לשמור מצוות הקשורות לגוף כתפילין וציצית גם אם אינם נמצאים בארץ, כדי שלא יהיו חדשים עליהם כשיחזרו. ומדברי המדרש מבואר שלקיום המצוות, אפילו המצוות שבגוף, אין משמעות מלבד דבר זה "שלא יהיו חדשים עליכם כשתחזרו". רבנו בח"י מעדן קצת וכותב: "למדונו החכמים ז"ל שאין עקר עשייתן אלא בארץ הקדושה." להיות יהודי אמתי, להיות יהודי שלם, אפשר רק בארצו, מי שאינו בארץ גדול ככל שיהיה הרי הוא יהודי חסר! מכאן אנו מבינים מדוע צדיקים מסרו נפשם על העלייה לארץ ישראל גם בזמנים שהיה הדבר כרוך בפיקוח נפש ממש. הם הרגישו את חוסר השלמות, הרצון להשתלם בער בהם גם במחיר של מסירות נפש. הם ידעו שאת המתנה הזו שנקראת ארץ ישראל אי אפשר להשיג באופן אחר!!!

14-15 – במדרש מובא שמה רבינו פונה לקב"ה ושואל, כיצד יתכן שעצמותיו של יוסף נכנסו לארץ והוא אינו נכנס לארץ. הקב"ה עונה למשה תשובה חריפה: "מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו". יוסף הודה בארצו שנאמר "גנוב גונבתי מארץ העברים", משה לא הודה בארצו שנאמר: איש מצרי הצילנו...". מבהיל!!! מה כבר אמר משה? בסה"כ אמר מאיזה מקום הוא בא, אבל די בזה כדי שהקב"ה יאמר עליו ש"לא הודה בארצו". הרב חרל"פ כותב דברים חריפים על מי שמעלה בדעתו לוותר על חלקים מארץ ישראל – אם על משה נאמר "לא הודה בארצו" רק מחמת שאמר איש מצרי, אזי מי שמוותר על חלקים מהארץ לא רק שהוא בכלל "לא הודה בארצו" אלא הוא בכלל "כופר בארצו"! מי שמבין את מהות הארץ ואת מהות הקשר שבין ישראל לארצו לא יכול לוותר על אף חלק מארץ ישראל והדבר פשוט וברור שכל ויתור על מה שהוא קדוש בקדושת ארץ ישראל, בין חלק גדול ובין חלק קטן, הרי הוא בכלל "לא הודה בארצו". הרב חרל"פ מבאר שכל הדיונים על מסירת שטחים כדי להביא "שלום" אינו מתחיל! וכי יתכן לנתק את הנשמה מהגוף או מחלק של הגוף, כשם שלנשמה אין יכולת קיום בלי גוף כך לישראל אין יכולת קיום מבלי כל החלקים של ארץ ישראל.

ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות

16-20 – לאחר שיוסף מתגלה לאחיו הוא מצווה אותם: "לכו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף...". רש"י מדייק מהלשון "לכו ועלו" שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. שואל הרב גלינסקי הרי יש הרים גבוהים יותר מהרי ארץ ישראל? אלא שהח"ס ביאר שבהיות וכדור הארץ כדורי, אפשר לבחור כל נקודה ולהציבה בראש והואיל והנקודה החשובה ביותר בעינינו היא ארץ ישראל, מציבים אנו אותה בראש וכך היא גבוהה מכולם. במילים אחרות, כל השאלה מה נמצא בראש מעייניו של האדם. האם כשגופו נמצא בחו"ל לבו נמצא בארץ ישראל או שמא גם לבו נמצא בחו"ל.

לכאורה סיפור זה סותר את המימרא של הגמרא שתפילין זו מצוה שלא מסרו עליה ישראל את עצמן ומשום כך לא מוחזקת היא בידם. ניתן היה לתרץ, כיון שאלישע היה יחיד ולא כל ישראל נהגו כך אין זה נחשב שישראל מסרו עצמן עליה ולכן לא מוחזקת היא בידם, אך תו"ס מבארים שהסיפור על אלישע בא כראיה לדברי הגמרא שישראל לא מסרו עצמן על מצוות תפילין, וכוונת הגמרא לומר שאם היה אלישע מוסר עצמו לגמרי על מצוות תפילין, היה עליו להסתכן ולא להוריד את התפילין מראשו גם לאחר שהשוטר התקרב אליו. מדברים אלו אנו מבינים שהמשמעות של למסור עצמנו על מצוה היא המוכנות למות למען אותה מצוה. הגמרא בשבת מדברת על כל המצוות כולן, אך בגמרא ברכות מבואר שיש שלושה דברים שנתן הקב"ה לישראל במתנה ולא נתן אלא על ידי יסורין ואלו הן – תורה, ארץ ישראל ועולם הבא.

ר' ירוחם מחבר בין שתי הגמרות ומבאר שכל המצוות ניתן לקיימם גם ללא מסירות נפש, אמנם ההשלכות יהיו שיהיו עיתים שהמצוה לא תהיה מוחזקת בידם, אבל מכל מקום ניתן לקיימם, מלבד תורה וארץ ישראל שהמסירות נפש היא תנאי בקיום המצוה. מצוות אלו אינן מתחזקות אלא ביסורין, אינן מתחזקות אלא במסירות נפש, אינן מתקיימות אלא כשממיתים עצמנו עליהן. כשאין אנו ממיתים עצמנו על ארץ ישראל זה חטא וחסרון כלפי עצם הארץ. שלוש מתנות אלו הם מהיסודות של התורה – ארץ ישראל אלינו היא מעיקרי התורה, היא יסוד כל התורה כולה! חז"ל אומרים שכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה"ה וכשדומה למי שאין לו אלוה"ה הרי שכלום אין לו!! המרגלים ודור המדבר פחדו להכנס לארץ – "ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בקרב גושינו וטפנו יהיו לבז הלא טוב לנו שוב מצרימה", התורה מגלה לנו שפחדם בא מן "וימאסו בארץ חמדה", החומד את הארץ אין פחד נגד עיניו, כי מסוד הארץ היא מסירות נפש ממש, גם ליהרג עליה!!! יהושע וכלב לא פחדו כלל – "עלה נעלה וירשנו אותה" בלי חשבונות! כשאין מסירות נפש אובדים מן הארץ לא מחמת עונש, אלא מחמת שיש כאן חסרון בעיקר מתנת הארץ, הארץ לא ניתנת בשלמות, לכן אם בשאר החטאים אין הבנים נענשים מחמת האבות, כאן בחטא המרגלים, כיון שהמתנה לא היתה בשלמות גם הבנים גלו ממנה, לא מחמת עונש אלא מחמת תוקף המתנה.

11-13 – משמעותה של מסירות נפש היא להיות מרוכז בדבר עצמו ולא בעצמו. לדוגמא, המשמעות לכך שישראל מסרו נפשם על קיום מצוות המילה היא שיהודי יהיה חדור מטרה בעצם המילה מבלי לחשבן מה ההשלכות של המעשה והאם הוא באופן אישי יחיה או ימות. כך גם בנוגע לארץ ישראל, המחשבה צריכה להיות נתונה על כיבוש הארץ מבלי לחשבן האם אנחנו כאנשים נרוויח או נפסיד מכך. הרב צבי יהודה זצ"ל אומר שמפשט הפסוקים ניתן לראות במה היו מרוכזים עשרה מן המרגלים ובמה היו מרוכזים כלב ויהושע. המרגלים לא הבינו את מהותה של הארץ, לא הבינו את הקשר המהותי שבין עם ישראל לארץ ישראל וכיון שכך כל יחסם היה על העם היושב בה בצד הטכני ומשום כך הגיעו למסקנה ש"לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו". לעומתם יהושע וכלב שהבינו את מהותה של הארץ, הבינו את הקשר המוכרח שבין ישראל לארצו ומשום כך כל מגמתם היה כלפי כיבוש הארץ מבלי להתייחס כלל לעם היושב שם – "עלה נעלה וירשנו אותה, כי יכול נוכל לה". הקשר בין ישראל לארצו מחייב לעלות אל הארץ בכל מחיר וזו המשמעות של מסירות נפש. כדי להגיע לשלמות, אי אפשר לישראל בלי ארץ ישראל ואי אפשר לארץ ישראל בלי ישראל.

ארץ ישראל כגוף לנשמה

עד כאן ראינו את מעלתה של ארץ ישראל ואת הקשר העמוק והיסודי שיש בין ישראל לארצו. אך עלינו לדעת שכגודל הזכות כך גם גודל המחויבות.

21-23 – ארץ ישראל מחמת קדושתה ומחמת עדינותה, כאשר היא מרגישה שמטמאים אותה התוצאה היא "תקיא הארץ אתכם". כדי לבאר את המשמעות של "תקיא הארץ" מביא רש"י משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס ומיד תקיא אותו מחמת שגופו רגיל למאכלים עדינים, כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה ומבאר הרמב"ן שכל זה מחמת שארץ ישראל היא נחלת ה' לעומת שאר הארצות עליהם הפקיד הקב"ה מלאכים. משום שארץ ישראל היא נחלת ה' ציוה הקב"ה את העם היושב בארצו להתקדש בקדושת העריות וברובי המצוות לשמו יתברך. ר' ירוחם מסביר שכשרואים אצטומכא נשחתת מאכילת דברים סרוחים, הרי זה סימן מובהק לאיש עדין, שהרי אם ניתן לכלב חמאה סרוחה, אפילו בת שנה, לא רק שהכלב לא יחלה ממנה אלא עוד ילקקה עד תומה מה שאין כן אצל האדם, אם יאכל חמאה שעבר עליה יומיים, מיד יקיא זה סימן שעדין הוא מהכלב. ארץ ישראל היא נחלת ה' וכדמיון לבן מלך. מחוקי טבעה של הארץ שאינה סובלת כל סרחון וטומאה ואינה מקיימת עוברי עבירה, מצד רוחניות הארץ וסודה בת מלך היא!!!

24-26 – במדרש מובא שר' יצחק היה דורש על הפסוק "לך לך מארצך וממולדתך ומביתך אביך" את הפסוק בתהלים "שמעי בת וראי הטי אונזך ושכחי עמך ובית אביך ויתאו המלך יופיך כי הוא אדוניך והשתחוי לו". הרב חרל"פ ביאר שמדרש זה אנו למדים שבשעה שהקב"ה מצווה את אברהם ללכת אל ארץ ישראל הוא אומר לו שכדי לקנות את ארץ ישראל באמת, כדי שארץ ישראל תשפיע עליו באמת עליו לעזוב את התרבות שהוא ראה וספג בבית אביו. "אי אפשר לזכות לארץ ישראל, אלא אם עוזבים את התרבות שבשאר הארצות, לא לחקות אחרים, כי אם לעמוד על רגלי עצמנו ולהכיר את ערך העצמאות שלנו". ארץ ישראל זו ארץ אחרת, ארץ עדינה, ארץ שאוירה מחכים, ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה ועם ארץ כזו צריך להתנהג באופן שונה מההתנהגות שבשאר הארצות. הרב חרל"פ כותב שיש אנשים שמחד מכריזים על עצמאות ישראל ומאידך מתכחשים לעצמאות ולייחודיות של ישראל, חושבים שאנו עם ככל העמים וארצנו היא ארץ ככל הארצות, אך כל המחשבות האלו וכל הרצונות האלו חלוף יחלפו והמה כצל עובר ונצח ישראל לא ישקר. בידינו לזרז את התהליכים ולסלק את המחשבות האלו מארצנו הקדושה על ידי שנגביר חילים בתורה, נוסיף קודש וכידוע שמעט אור דוחה הרבה מהחושך, ככל שנוסיף אור, כך החושך ילך וידעך, ילך ויעלם ואת מקומו יתפוס אור גדול. הרב חרל"פ כותב שיש שתי אופנים לבער את הטומאה, אופן אחד השייך לגלות ע"י מלחמה ישירה מול רוח הטומאה, לעקור אותה ולבטלה ככל האפשר. אפשרות שניה השייכת לארץ ישראל ע"י גילוי האור שבקדושה ברוב עזה ותפארתה, גילוי זה יביא להכנעת הטומאה וביטולה. בשיעור הקודם הרחבנו רבות על חובתנו לדבוק בתרבות יהודית טהורה מבית ישראל סבא ולהתרחק מתרבויות זרות שאינן שייכות לטבע הישראלי. בשיעור זה אנו משלימים את התמונה ואומרים שבארץ ישראל יש להקפיד על זה פי כמה וכמה.

בספר "וללוי אמר" הקשה, מדוע רש"י למד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות דוקא מדברי יוסף לאחיו, הרי פעמים רבות קודם לכן הוזכר בתורה לשון עלייה לארץ ישראל? אלא שעל פי מה שביארנו שרש"י לא בא לומר תיאור גאוגרפי אלא השתוקקות נשמתית הכל מובן. יוסף הוא המשביר לכל ארץ מצרים, משמש במשרה חשובה והוכתר כמשנה למלך מצרים ואחר כל הכבוד הזה ואחר כל השפע הזה יוסף לא מסתנוור וכל השתוקקותו היא לשוב אל ארצו ואל מולדתו, לשוב אל הארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה, לשוב אל מקור הקודש, לשוב לאווירה של ארץ ישראל. הרב כותב שלפי גודל התשוקה והקישור של האדם לארץ ישראל, רעיונותיו מזדככים מיסוד אורא דארץ ישראל החופף על כל מי שמצפה לראותה.

היו תקופות בהם לא ניתן היה להתיישב בארץ. אך היו יהודים שלאורך כל הדרך השתוקקו להזדמנות שבה הם יוכלו לעלות לארץ. הוצאת התשוקה אל הפועל התחילה בעלייה החסידית שהיא מכונה גם בשם "עליית תלמידי הבעש"ט שהתחילה בשנת ה'תקצ"ז (1747) ובמיוחד בשנת ה'תקל"ז בה עלו מאות יהודים בראשות רבי מנחם מנדל מוויטבסק ורבי אברהם מקליסק תלמידי המגיד ממזריטש.

אני מביא ציטוט מאיגרת שכתב ר' נתן נטע בן ר' מנחם מנדל משקלוב שם ניתן לראות מעט מהמסירות נפש של העולים לארץ: "...אבל ידע נא אדוני כי במדינה זאת, לגדור בזה הוא דבר שאי אפשר. הרבה יגיעות יגעו הראשונים ושקדו על תקנת ארץ הקודש לגדור גדר בפני העולים שלא כל הרוצה לעלות יעלה, כי אם ברשות, ואשר לא יעלה ברשות הרזנים הגבאים הכוללים לא יקבל חלוקתו. וכן הודיעו בארץ הקודש תוב"ב אבל לא עלתה בידם, כי כל איש אשר שלהבת חבת הקודש תוקד בקרבו או איזה דבר לוחצו ודוחקו להימלט ההרה מפני חשש לקיחת אנשי חיל וכדו', אינו שואל ודורש עצה כלל, וגם כי לא ישובו ולא יחתו מפני כל, כי ממש עולים במסירות נפשם ונפשות ביתם ולא יחושו לנפשם אם עולים בחוסר כל. ויש אשר הלחם אוזל מכליו באדעס ונפשי אחי ומרחמי לקבץ שמה נדבות על שכר הספינה, ומקבלים על עצמם לחיות חיי צער, פת חריבה פעם אחת ביום."

ההשתוקקות לארץ היא חלק מההכנה לקראת העלייה לארץ. הרב חרל"פ מסביר שכשם שלשבת אנו מתכוננים בששת ימי המעשה כך לארץ ישראל צריך להתכונן וההכנה לארץ ישראל היא בזמן הגלות בחוץ לארץ כשישראל אינם מרוצים ממנה ומצפים לצאת ממנה ועל ידי ציפייה זו זוכים להשיג מדרגת קדושתה של הארץ. מצד זה ישנה מעלה גדולה לגלות, שמכין לגאולה ולארץ ישראל. אך יש בגלות גם צד של חסרון והוא כאשר ל"ע ישראל מרוצים ממנה ויש בכח הס"א להעמיד בגלות הרבה בני תורה ושמרי מצוה ובלבד שיהיו מרוצים מהגלות ואומרים "אהבתי את אדוני, את אשתי ואת בני, לא אצא חופשי".

היום השערים לארץ ישראל פתוחים, כמעט כל מי שרוצה יכול לעלות ולהתיישב בארץ. יש קשיים, קשיי קליטה, קשיי שפה, קשיי פרנסה ועוד קשיים רבים. אבל כל זה הוא חלק ממאמר חז"ל "ארץ ישראל נקנית ביסורין". יהודים היושבים בגלות ומשלימים עם מציאות זו הם יהודים חסרים ברוחניות. יתכן שבגשמיות המצב מצוין, אבל כדי להיות יהודי כשר ושלם צריך לעלות לארץ. יש כאלו שמפצים על ישיבתם בגלות בכך שהם תורמים תרומות רבות ליושבי הארץ, ודאי שמעלתם גדולה מאד וזכותם רבה, אך גם אצלם אסור שההשתוקקות לעלות לארץ תעלם והם חייבים לקבל החלטה אמיצה ולעשות את הצעד הכל כך קשה וכל כך גדול ולעלות לארץ חמדה!

כולנו מכירים את מחלוקת ר' ישמעאל ורשב"י בנושא שילוב של לימוד התורה ועשיית מלאכה. דעת ר' ישמעאל שיש להנהיג מידת דרך ארץ ובנוסף ללימוד חובתו של האדם לעסוק במלאכה. דעת רשב"י שבזמן שעושים רצונו של מקום יעסקו רק בתורה ומלאכתן נעשית ביד אחרים ומסקנת הגמרא שם שהרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן, כר' ישמעאל ועלתה בידן. החת"ס בחידושו למסכת סוכה מבאר שבח"ל מודה ר' ישמעאל לרשב"י שאין לעסוק במלאכה וכל מחלוקתם היא בארץ ישראל שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום שיש ארץ ישראל להוציא פירותיה הקדושים. וסובר ר' ישמעאל שלומר לאנשים לא לעבוד באדמה זה כאלו לומר להם לא להניח תפילין מפני עסק התורה ומוסיף החת"ס וכותב שאפשר שהדברים אמורים לא רק גבי עבודת הקרקע אלא גם גבי שאר אומנויות שיש בהם ישוב העולם.

מדברים אלו של החת"ס אנו מבינים שבארץ ישראל כל פיתוח ופיתוח של הארץ הן בקרקע והן בכל מלאכה שמועילה ומפתחת את הארץ בצורה זו או אחרת יש בה מצוה ורצון הבורא שניקח חלק וניישב את הארץ בכל המובנים. הקב"ה יודע שיעסוק בדרך ארץ "יפגע" בלימוד התורה, ואפילו הכי זה רצונו יתברך. יהודי שמצליח להיות עסוק בדרך ארץ וביחד עם זה לחיות חיי תורה, לקבוע עיתים ולחיות תרבות יהודית מקיים את רצון הבורא!! לשם כך הכניס אותנו הקב"ה לארץ! כדי שנפתח וניצור בכל תחומי התעסוקה והכל מתוך השקפה תורנית קדושה. כמובן שיש פרטים שזוכים ועוסקים בתורה יומם וליל, אבל כהדרכה ציבורית, כפי שכבר ראינו פעמים רבות הדרך היא לחיות חיי דרך ארץ מתוך חיבור לקודש. המרגלים חששו מהדרך ארץ, חששו שהעיסוק יפגע בקודש, הם צדקו, אנחנו רואים עד כמה קשה לאנשים לחיות חיי דרך ארץ ולהשאר קשורים בכל נפשם לקודש, אבל עם כל זה המרגלים נענשו בעונש חמור, אולי אחד החמורים ביותר, לקב"ה יש את המהלכים שלו, הקב"ה ידע ויודע שהקושי לחבר בין שני העולמות הוא קושי גדול, אבל זה בדיוק מה שהוא מצפה מאיתנו שנתמודד עם הקושי ונחבר את שני העולמות האלו, עולם חול שיונק מעולם הקודש, הקב"ה רוצה רופאים יראי שמים, רוצה קבלנים יראי שמים, רוצה מהנדסי בנין יראי שמים, רוצה אנשי תעשייה אווירית יראי שמים, רוצה קצינים יראי שמים ותוסיפו ככל העולם על רוחכם...

חברים יקרים!

עוון חטא המרגלים היה מאיסה בארץ חמדה, עוון כל כך חמור עד שהשפעתו השלילית התרחבה לדורי דורות. תיקון עוון המרגלים הוא מסירות נפש על ארץ ישראל, באופן זה נקבל את הארץ באופן מוחלט. המרגלים ראו בארץ ישראל קנין חיצוני, הם לא הפנימו שבין ישראל לארצו יש קשר מהותי עמוק שזה בלי זה אי אפשר. ארץ ישראל גבוה מכל הארצות לא במובן הפיזי אלא במובן הרוחני, כל יהודי בכל מקום שיהיה חייב להרגיש שארץ ישראל היא מעל כל הארצות, חוסר הרגשה זו מעיד על חוסר הבנה בסיסי בכל מהות הארץ והרגשה פסולה זו היא המשך ישיר של חטא המרגלים. אולם על כל יהודי לדעת שדוקא בגלל העובדה שארץ ישראל קשורה בקשר רוחני לעם היושב עליה, התנהלות פסולה וטמאה מעוררת הקאה מצד הארץ. כדי שארץ ישראל תפרח ולא תקיא אותנו עלינו לתת לה את המזון אליו היא משתוקקת, קדושה ותורה. אין זה אומר שאי אפשר לפתח את הארץ בצד הגשמי, להפך רצון הבורא שהארץ תלך ותפתח גם במובן הארצי אולם כל ההתפתחות צריכה לבוא מתוך יניקה מהקודש.

שבת שלום ומבורך!!!

פעמים רבות אנו מרגישים שדברים תקועים. ישוב לא מתפתח, מוסד לימודים תקוע, קהילה שמתקשה לגבש את עצמה וכדו'. פעמים רבות יש ניסיונות כושלים לפתור את הבעיות בכל מיני פתרונות זרים, הרב חרל"פ מגלה לנו מהי הדרך הנכונה – תוסיף קודש!! תיצור קהילתיות סביב קודש!! יש הרבה דרכים, התוועדויות, שיחות, קידושים עם לימוד, פעילות תורנית לילדים, ערבי חיזוק וכו'. צריך להשקיע בזה כסף, צריך לפנק, צריך לנסות למשוך את האנשים בגירויים שונים, אבל כשעולים על הגל זה מפתח את הקהילה, בונה את הישוב ופותח הרבה מאד צינורות. ארץ ישראל פורחת כשמתנהגים בה כמו שצריך. לצערנו עברנו ועדין עוברים פינייים בארצנו הקדושה, אמנם הקאה גדולה של הארץ ב"ה אין, אבל הקאות קטנות עדין יש, דיבורים על הקאות עדין קיימים. כמובן שיש להשתדל ולמנוע כל דבר כזה במשור הפוליטי, אבל בנוסף ובעיקר אנחנו כציבור דתי לאומי שמניף את דגל ההתיישבות חייבים להתחזק בצניעות חייבים להתחזק בהוספת לימוד תורה, חייבים להתחזק בלהוסיף אוירה של קודש. פתיחות בין גברים לנשים מרגיזה את הארץ, קהילה שקול התורה לא נשמע בה מרגיזה את הארץ. ככל שנוסיף קודש, ככל שנוסיף להתחזק נראה ברכה, נראה סיעתא דשמיא. המשואה היא מאד פשוטה כשהארץ יונקת מרוחניות טובה היא מתפתחת וכשמזינים אותה ברוח טומאה היא מתייבשת. אם אנחנו רוצים בנייה בישובים צריך להוסיף שיעורים, צריך להוסיף צניעות, צריך להוסיף תלמודי תורה. איני אומר שלא צריך לעבוד במישורים הפוליטיים וכדו' אבל כדי שתבוא ברכה במישורים האלו חייבים קודם לתת לארץ את מזונה הרוחני שהם התורה והקדושה מצד העם היושב עליה.

27-29 – האנשים שנשלחו לרגל את הארץ לא היו סתם אנשים "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה" ומבאר רש"י שכל "אנשים" שבמקרא הוא לשון חשיבות ובאותה שעה שנשלחו לרגל את הארץ, אנשים כשרים היו. במקומות אחרים כתוב שהיו אלו שרי חמישים ויש מי שאומר שהיו אלו שרי אלפים ואם כן כיצד יתכן שהגיעו להיכן שהגיעו? תירוצים רבים נאמרו על שאלה זו אבל אנו נביא את תירוצו של חידושי הרי"ם וממנו נלמד יסוד חשוב. כוונת המרגלים היתה לטובת ישראל. ישראל במדבר היו במצב טוב מאד, לומדים תורה בלי טרדות עולם הזה וניזונים מהמן שהוא מזון שמימי. המרגלים ידעו שברגע שישראל יכנסו לארץ הם יעברו מהנהגה ניסית להנהגה טבעית ומשמעות הדבר שהם יצטרכו לעסוק במלאכה ולא יהיו פנויים ללימוד תורה, כיון שכך העדיפו המרגלים לגרום לכך שישראל לא יכנסו לארץ ועל אף שכוונתן היתה לטובה נענשו כי לא היה זה לרצון שמים. אך אנחנו נוסיף ונשאל, למה הדבר לא היה לרצון שמים? כד לענות על שאלה זו נראה את דבריו הנפלאים של החת"ס.

